

ПРАВО НА ПОГЛЯД

*Про історичний роман “Отець Духнович”
Володимира Фединишинця*

Я давно стежу за творчістю свого земляка. Це потужний письменник. Вражений багатьма його творами. І повістю “Останній опришок”, що згодом стала основою великого історичного роману “Бранці лісу”, і двотомником його портретних поезій “Срібні силуети”. До речі, коли бачити дати написання творів, і мотто кожного портретного вірша, що є своєрідною біографічною розвідкою з творчою родзинкою, написаною в той час, коли ми, історики, належно не цікавилися історією свого краю, її глибинними пластами. Вразила мене й книга Володимира Фединишинця “Крайові літературні здвиги”. Це оригінальний погляд – теоретичний і практичний - на літературний процес краю з давнини до сьогодення, на творчість окремих письменників, творами яких зачитувався сам автор, будучи ще студентом та у зрілий вік, уже як колега. Я маю на увазі есеї про Федора Потушняка, Петра Лінтура, Юлія Боршоша-Кум’ятського та інш. Несподіваний ракурс, несподівані оцінки, несподівані пасажі. Я відразу написав ґрунтовну, полемічну рецензію на це видання, та якось закрутився у вирі своїх “історичних” проблем і рецензія залежалася в одному з наукових збірників. Та скоро побачить світ.

Знаю Володимира Фединишинця як темпераментного публіциста, есеїста, ревного поборника русинства. І цілком погоджуюся з висновками перспективного викладача Михайла Зана, який досліджує русинство, що письменник стоїть осторонь політичного русинства, він є своєрідною самостійною постаттю і не вкладається у схему звичних,

розхожих уявлень. Фединишинцеве пізнання історії рідного краю глибше і ширше, ніж деяких його колег по русинству, із якими він мимоволі стоїть ніби на одній барикаді.

Знаю деякі наукові публікації письменника, його самобутню наукову есеїстику. Він активний автор університетського збірника “Карпатика”. Ось на виході його ретроспективна розвідка про церкви рідного села Репинного. Це, як зазначено, складова частина його книги про рідне село (достойна частина).

Я завважив і еволюцію поглядів Володимира Фединишинця. Статті останніх років відверто і прямо утверджують українську державність. Маю намір висунути їх на здобуття премії імені Василя Гренджі-Донського. Пам’ятаю, що молодий ще критик і поет Володимир Фединишинець у “Літературній Україні” разом із іншим своїм земляком Олексою Мишаничем, тоді також молодим вченим, нагадав про геть забутого у нас поета, власне, такого, творчість якого не варто було, мовляв, популяризувати. Я не знаю, як у той час Фединишинцеві удалося надрукувати невелику статтю про опального Гренджу-Донського, але це факт, зафіксований і бібліографією Зірки Гренджі-Данилюк - дочки поета, та Івана Хланті.

Мені дуже приємно констатувати, що Фединишинець не є антиукраїнцем, це однозначно. І коли йому дорікає недоук з антиукраїнського табору, як, мовляв, Фединишинець міг назвати Мазепу чи Петлюру видатними синами українського народу, - а хто ж вони, зрештою?! – то стає сумно за таких колишніх випускників вузу, взагалі “інтелігентів”.

Так, Фединишинець неоднозначний. Так, Фединишинець сповідує русинські погляди, які сам і витворив у ряді публіцистичних книг. Так, Фединишинець з кимось воює,

когось підносить, когось заперечує. Але хіба не він першим заговорив про призабутого угорсько-русинського історика Кароя Мейсароша (брошура видана трьома випусками, у тому числі й перекладена угорською мовою). Їй високу оцінку дав як проф. Омелян Довганич, так і проф. Іштван Удворі. Власне, про Фединишинця так багато написано, що можна осмислювати в дисертаційному дослідженні (і до цього дійде черга). Він поки що єдиний, хто написав поему і роман про Духновича. Все ж таки це два епічні твори.

Зараз сам письменник показує мені виведений на комп'ютері рукопис вибраної прози, куди входить десять новел, повість про опришка-розбійника і згадуваний новаторський історико-філософський роман "Отець Духнович". І саме йдеться про роман, виданий десятима роками перед цим. І просить захистити його від сучасного (новоявлений?) "цензора", який намагається щось там викреслювати в його романі. Який цензор?! Я спершу не зрозумів свого земляка. Конституція України дозволяє висловлюватися вільно на будь-які теми. Цензури у нас немає. Та й сам Фединишинець неодноразово дякував соборній Україні за право на Свободу Слова (ці слова він майже завжди пише з великої літери). А тут... незрозуміла ситуація, в яку саме і потрапив. Парадокс!

Я не літературознавець, аби давати вичерпну філологічну оцінку роману Фединишинця про Духновича, це зробив кандидат філологічних наук, доц. В.І.Орос, вже покійний, відразу по виходу твору у світ, потім ряд краєзнавців, а також історик театру Василь Руснак, заслужений працівник культури. Відзначу, що роман містить не лише своєрідний погляд на постать Будителя, а й окремі сцени виписані з великою силою художнього таланту романіста. Наприклад, творчий процес написання Духновичем пісні, що стала

гімном “Я русин був, есм і буду”. Фединишинець як поет заглибився у творчу лабораторію Духновича і дав свою гіпотезу протікання творчого процесу. Це міг зробити лише поет, хай і по сто роках після свого славного попередника. Подібних композиційних знахідок у творі поспіль.

Есеїстичний роман Фединишинця засвідчує ерудицію автора, злет мистецької фантазії, любов до краю. Новаторські знахідки повсюдно скрашають художню оповідь.

Добре, що Фединишинець і гуморист. Конкретизуючи ситуацію, він продекламував щойно написану дотепну мініатюру про “українську дійсність”:

Поет пішов у цензори і ... вмер.

Що станеться з цензурою тепер?

Якщо від цього експромта перейти на серйозну ноту, вважаю, що редагувати погляди письменника не можна. Можна насильно викреслити щось із роману Фединишинця, виправити, але тоді це буде не Фединишинець. І тоді це буде не Фединишинців Духнович. Хіба неясно? Справді, Духнович – постать складна, суперечлива. Зрештою, і належне не вивчена. Фединишинець прочитав її так, як прочитав, по-своєму інтерпретував. Він бере участь і в науковій конференції з нагоди 200-річчя Духновича, яку проводить Інститут Карпатознавства та університет.

Так, у романі та есеїстичних статтях, які прилягають до роману і є його органічним продовженням, бо ж хіба не цікаво після тексту роману прочитати, як письменник прийшов до такої теми, як її осмислив, опрацював, виклав, - так само і в жанрі поеми?! – так, тут є гострі оцінки тих, які не просто були глухими до творчості і постаті Олександра Духновича, а й перекреслювали його, як і взагалі деякі минулі події, скажімо, Карпатську Україну, яку

досліджую, та її творця Августина Волошина. Історик про це пише стримано. Письменник має повне право на емоції, це художнє письмо. Мені приємно, що Фединишинець захоплений Карпатською Україною і своїм земляком, її творцем, Героєм України Августином Волошином.

Може, справді тому, хто хотів би переписати Фединишинця, підправити, доцільно самому, якщо є знання, сили і уміння написати свій роман про Олександра Духновича. Це було б корисніше.

Я знаю про нові вірші Фединишинця про Духновича. Я знаю, що він пише драму про Будителя, а повість про Августина Волошина “Сповідь Президента” розгортає в роман.

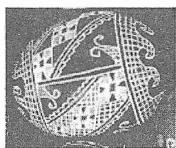
Вітаю вихід у світ цієї книги. Най буде Фединишинець таким, яким він є напередодні свого 60-річчя. Подобатися однаково усім – це бути сірістю. Фединишинець – це неординарна особистість. Він ніколи усім не подобався і не буде подобатися. А чи є в цім необхідність? Навіщо письменникові втрачати самотнє обличчя?

Микола ВЕГЕШ,

директор НДІ карпатознавства,
завідувач кафедри політології УжНУ,
доктор історичних наук, професор,
академік Міжнародної Слов’янської Академії наук

20-21.ІІІ. 2003 р.

Примітка. Ця стаття була подана до газет “Новини Закарпаття”, “Верховина” та “Карпатська Україна”. Але вони не відважилися її надрукувати. Тільки новинка “Подкарпатська Русь” від 30 серпня 2003 р. вмістила статтю зі скороченням.

ПРАВО НА ПОГЛЯД

*Про історичний роман “Отець Духнович”
Володимира Фединишинця*

Я давно стежу за творчістю свого земляка. Це потужний письменник. Вражений багатьма його творами. І повістю “Останній опришок”, що згодом стала основою великого історичного роману “Бранці лісу”, і двотомником його портретних поезій “Срібні силуети”. До речі, коли бачити дати написання творів, і мотто кожного портретного вірша, що є своєрідною біографічною розвідкою з творчою родзинкою, написаною в той час, коли ми, історики, належно не цікавилися історією свого краю, її глибинними пластами. Вразила мене й книга Володимира Фединишинця “Крайові літературні здвиги”. Це оригінальний погляд – теоретичний і практичний - на літературний процес краю з давнини до сьогодення, на творчість окремих письменників, творами яких зачитувався сам автор, будучи ще студентом та у зрілий вік, уже як колега. Я маю на увазі есеї про Федора Потушняка, Петра Лінтура, Юлія Боршоша-Кум’ятського та інш. Несподіваний ракурс, несподівані оцінки, несподівані пасажі. Я відразу написав ґрунтовну, полемічну рецензію на це видання, та якось закрутився у вирі своїх “історичних” проблем і рецензія залежалася в одному з наукових збірників. Та скоро побачить світ.

Знаю Володимира Фединишинця як темпераментного публіциста, есеїста, ревного поборника русинства. І цілком погоджуюся з висновками перспективного викладача Михайла Зана, який досліджує русинство, що письменник стоїть осторонь політичного русинства, він є своєрідною самостійною постаттю і не вкладається у схему звичних,